

**PROTUPOŽARNA ZAŠTITA U HRVATSKIM NARODNIM
KNJIŽNICAMA : ISTRAŽIVANJE¹ STANJA U HRVATSKIM
ŽUPANIJSKIM MATIČNIM KNJIŽNICAMA I KNJIŽNICAMA
SISAČKO-MOSLAVAČKE ŽUPANIJE**

FIRE PROTECTION IN CROATIAN PUBLIC LIBRARIES : RESEARCH IN
CROATIAN CENTRAL COUNTY LIBRARIES AND PUBLIC LIBRARIES
OF SISAČKO-MOSLAVINA COUNTY

Dunja Holcer

Narodna knjižnica i čitaonica Sisak
dunjaholcer@gmail.com

UDK / UDC 027.3:699.8(497.5Sisak)
Istraživanje / Research paper
Primljeno / Received: 28. 12. 2007.

Sažetak

Radi osjetljivosti građe koju čuvaju, knjižnice moraju pridavati mnogo pažnje zaštiti od požara. Neispravne instalacije, manjak ili nepostojanje minimalne protupožarne zaštite izazivaju nesreću koja može imati nesagledive posljedice, kulturne i financijske. Osiguravanje zaštite knjižničnih zgrada i zbirki uvjet je izbjegavanja katastrofa. Mjere zaštite omogućavaju da se rizici i posljedice smanje na najmanju moguću mjeru. Stoga je zaštita od požara u knjižnicama, bez obzira na tip, iznimno važna. Zakoni, smjernice i pravilnici propisuju mjere zaštite koje je potrebno poduzeti, ali postavlja se pitanje koliko se oni poštuju i provode. Cilj ovog istraživanja bio je istražiti kako se poštuje zakon o protupožarnoj zaštiti u hrvatskim županijskim matičnim knjižnicama i narodnim knjižnicama Sisačko-moslavačke županije, čija je odgovornost za provođenje mjera zaštite i jesu li postojeće mjere u narodnim knjižnicama zadovoljavajuće.

Ključne riječi: narodne knjižnice, županijske matične knjižnice, zaštita kulturne baštine, protupožarna zaštita, Sisačko-moslavačka županija

¹ Istraživanje je provedeno u rujnu i listopadu 2006. za potrebe izrade seminarskog rada za kolegij Zaštita kulturne baštine u knjižnicama na poslijediplomskom studiju Informacijskih znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Summary

Considering the delicacy of the materials they preserve and collect, libraries must put in a lot of effort into fire protection. Old and defective wiring and/or the lack of minimal fire protection invite accidents to happen and they can have major consequences, cultural as well as financial. Approaching the library buildings and the preservation of collections in a way which can ensure their protection is a prerequisite for them to be protected from disasters. Measures of protection minimize risks and consequences of a fire, which is why fire protection in libraries, regardless of their type, is of utmost importance. Legislation, guidelines and regulations decree the measures of protection that must be obeyed, but the question remains of how much this actually happens in practice. The purpose of this research was to determine how much the fire protection law is obeyed in Croatian central county libraries and public libraries of the Sisak-Moslavina County, to determine who is responsible for the implementation of fire protection measures is and, finally, to get the answer to the question of whether the existing measures in public libraries are satisfactory.

Keywords: public libraries, central county libraries, cultural heritage preservation, fire protection, Sisak-Moslavina County

1. KNJIŽNICE U PEPELU

Tijekom svoje povijesti, knjige su bile načinjene od raznih materijala – papirusa, životinjske kože, tkanine, svile, papira. Sama činjenica da su od prirodnih materijala, dovoljno govori o opasnosti koju, za njih, predstavlja vatra. Kada gori grad ili zgrada, bez obzira na uzrok požara, u opasnosti je knjižnica i sve što se u njoj nalazi.

Nemoguće je procijeniti koliko je knjižnica tijekom povijesti nestalo u požarima jer su od početka svog postojanja knjižnice bile u opasnosti zbog ratnih pohoda, vjerskih razmirica, jer su se nalazile u središtima moći, jer su čuvale znanje kojeg su se ljudi bojali, ali i zbog nesretnih slučajeva.

Primjerice, u požaru tijekom napada akadskog kralja Naram-Sina, 2250. godine pr. Kr. nestala je kraljevska palača u Ebli (na području današnje Sirije), a zajedno s njom i knjižnica-arhiv. Požar je uništio cijelu palaču i drvene police na kojima su stajale glinene pločice. Arheološka iskopavanja 1974. godine, otkrila su 17.000 glinenih pločica te mnoge zanimljive dokaze o njihovom smještaju i načinu na koji su bile raspoređene i obilježene.²

Knjižnica u Aleksandriji sigurno je najpoznatiji primjer nestajanja knjižničnog blaga u požaru. Kada je 47. godine pr. Kr. rimski vojskovođa Julije Cezar dao, tijekom borbi koje su se vodile u Aleksandriji, spaliti brodovlje u aleksandrijskoj luci, požar se proširio na obližnja skladišta, a zatim i na knjižnicu. Iako knjižnica nije u potpunosti izgorjela, šteta je bila neprocjenjiva, a Aleksandrijska knjižnica nikad nije vratila stari značaj.³ Aleksandrijska knjižnica doživjela je još jedan

² Stipčević, A. Povijest knjige. Zagreb : Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985. Str. 13.

³ Isto. Str. 112.

požar 391. godine kada su je spalili kršćani, predvođeni patrijarhom Teofilom, kao simbol uništavanja poganske religije i učenosti.⁴

Car Č'in Ši-huang-ti naredio je 213. godine pr. Kr. da se spale sve knjige koje govore o prošlosti Kine. Jedine knjige koje nisu spaljene bile su one u carskoj knjižnici. Car je dao ubiti 470 učenih ljudi u namjeri da onemogući ponovnu proizvodnju knjiga te je izdao zabranu posjedovanja knjiga privatnim osobama. Tijekom pobune 206. godine pr. Kr. spaljena je carska knjižnica u Hsienyangu u kojoj su bili pohranjeni jedini primjerci djela velikih kineskih mislilaca, filozofa i znanstvenika.⁵

U povijesti Europe i Male Azije, četvrto je stoljeće donijelo niz političkih i vjerskih prevrata zbog kojih je uništeno mnogo knjižnica. Primjerice, car Jovijan, kršćanin koji je došao na prijestolje Istočnoga rimskog carstva, naredio je da se spali knjižnica u Antiohiji koju je osnovao njegov prethodnik, Julijan Apostata, a u kojoj su se čuvale poganske knjige.⁶

Carska knjižnica u Konstantinopolu, sa svojih 120.000 knjiga, bila je najveća knjižnica u 4. i 5. stoljeću. 475. godine stradala je u požaru tijekom borbi za vlast.⁷

Za vrijeme seljačkog rata, od 1524. do 1525. godine, mnoge su knjižnice spaljene u znak otpora prema katoličkoj crkvi. To su, uglavnom, bile samostanske knjižnice u Njemačkoj, ali isto se događalo i u Francuskoj i Engleskoj.⁸

Britanske trupe napale su Washington 1814. godine i spalile zgradu Capitola. Tada je izgorjela kongresna knjižnica koja je čuvala oko 3.000 knjiga.⁹

Knjižnica Katoličkog sveučilišta u Louvianu u Belgiji spaljena je 1914. Spalili su je njemački vojnici kao čin odmazde prema mjesnom stanovništvu.¹⁰

Za njemačkog bombardiranja Beograda 1941. godine, od zapaljive bombe stradala je Narodna biblioteka Srbije i knjižna građa koja je tamo čuvana.¹¹

Ratna razaranja u Hrvatskoj 1991. uzrok su požara u čitaonici Gradske knjižnice u Slavonskom Brodu čija je čitaonica izgorjela zajedno s referentnom zbirkom, zbirkom periodike, zbirkama sabranih djela i drugim vrijednim predmetima.¹²

⁴ Stipčević, A. Povijest knjige. Zagreb : Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985. Str. 113.

⁵ Stipčević, A. Sudbina knjige. Lokve : Naklada Benja, 2000. Str. 260.

⁶ Isto. Str. 266.

⁷ Isto. Str. 379.

⁸ Isto. Str. 272.

⁹ Jefferson's Legacy : a brief history of the Library of Congress [citirano: 2006-09-15]. <http://www.loc.gov/loc/legacy/loc.html>.

¹⁰ Into the flames : libraries in the time of armed conflict : why the world needs a new Non-Governmental Organization: Librarians Without Borders (LWB) / Andrew Fraser [citirano: 2006-09-15]. <http://www.slis.ualberta.ca/global/andrew/into%20the%20flames.htm>.

¹¹ Stipčević, A. Povijest knjige. Zagreb : Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985. Str. 536.

¹² Wounded libraries in Croatia / editors Tatjana Aparac-Gazivoda, Dragutin Katalenc. Zagreb : Croatian Library Association, 1993.

Narodna knjižnica i čitaonica u Vinkovcima također je stradala u požaru tijekom ratnih razaranja 1991. godine. Cijela je knjižnica, zajedno s 85.000 jedinic knjižnične građe i zavičajnom zbirkom, izgorjela.¹³

Zgrada Inter-University Centra u Dubrovniku, zajedno s knjižnicom koja je bila smještena u njoj, 1991. godine izgorjela je nakon što je pogođena s nekoliko granata.¹⁴

U plamenu izazvanom bombardiranjem 1992. godine, izgorjela je Nacionalna i sveučilišna knjižnica Bosne i Hercegovine zajedno s većinom fonda.¹⁵

Mnoge su knjižnice nestale u požarima nastalim nesretnim slučajem ili zbog nemara. Tako je 80. godine izgorjela knjižnica koja je podignuta u čast Oktavije, sestre rimskog cara Augusta.¹⁶

U Zadru su, 1476. godine, djelomično izgorjeli knjižnica i arhiv kad je požar buknuo na krovu klaustara samostana sv. Frane.¹⁷

Požar koji je izbio 1506. godine, uništio je nadbiskupsku palaču u Splitu u kojoj je bili smješteni kaptolska knjižnica sa srednjovjekovnim kodeksima i arhiv.¹⁸

Kongresna knjižnica u Washingtonu doživjela je još jedan požar koji je, za razliku od onog iz 1814., bio izazvan nesretnim slučajem. 1851. godine veliki je požar uništio dvije trećine fonda, uključujući i dvije trećine Jeffersonove knjižnice.¹⁹

Knjižnica Akademije znanosti u Lenjingradu u SSSR-u (danas Sankt Peterburg u Rusiji) izgorjela je 1988. godine. Knjižnica je tada imala 18 milijuna knjiga. Razlog uništavanja stotina tisuća knjiga i knjižnice bio je loša protupožarna zaštita i alarmni sustavi. Ono što nije uništila vatra, uništila je voda kojom su vatrogasci gasili požar.²⁰

U školskoj knjižnici Osnovne škole Braća Bobetko u Sisku 1996. godine bivši je učenik podmetnuo požar koji je uništio cijelu knjižnicu i 11.500 knjiga.²¹

U podmetnutom požaru izgorjela je 1996. Narodna knjižnica u Linkoepingu u Švedskoj. Izgorjela je cijela zgrada knjižnice i velik dio fonda. Teško su oštećene zbirka vrijednih portreta, muzejska zbirka i druge zbirke koje je knjižnica posjedovala. Fond koji se nalazio u podrumu, u zaštićenom spremištu, nije oštećen.²²

¹³ Wounded libraries in Croatia. Lokve : Naklada Benja, 2000. Str. 20.

¹⁴ Isto. Str. 48.

¹⁵ Into the flames : libraries in the time of armed conflict : why the world needs a new Non-Governmental Organization : Librarians Without Borders (LWB) / Andrew Fraser [citirano: 2006-09-15]. <http://www.slis.ualberta.ca/global/andrew/into%20the%20flames.htm>.

¹⁶ Stipčević, A. Povijest knjige. Zagreb : Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985. Str. 112.

¹⁷ Stipčević, A. Socijalna povijest knjige u Hrvata. Str. 316.

¹⁸ Isto. Str. 316.

¹⁹ Jefferson's Legacy : a brief history of the Library of Congress [citirano: 2006-09-15]. <http://www.loc.gov/loc/legacy/loc.html>.

²⁰ Stipčević, A. Sudbina knjige. Lokve : Naklada Benja, 2000. Str. 272.

²¹ Događaj ispričala Jadranka Groza, knjižničarka u Osnovnoj školi Braća Bobetko u Sisku.

²² The Linkoeping Library Fire / Per Cullhed [citirano: 2006-09-15].

<http://www.ifla.org/VI/4/news/ipnn31.pdf>.

U Jelsi na otoku Hvaru izgorjela je, 2003. godine, Gradska knjižnica. Izgorio je cijeli knjižni fond od preko 10.000 jedinica.²³

Požar koji je 2004. buknuo u Knjižnici vojvotkinje Anne Amalie koja se nalazi i na UNESCO-ovu popisu svjetske baštine, u njemačkom Weimaru, uništio je 50.000 neprocjenjivih književnih djela, a 62.000 je teško oštećeno.²⁴

2. HRVATSKI ZAKONI O ZAŠTITI OD POŽARA U NARODNIM KNJIŽNICAMA

Knjižnice nisu potpuno sigurne niti trajne u svom fizičkom postojanju, a zbirke koje se u njima čuvaju osjetljive su, ranjive i teško preživljavaju nesretne slučajeve, ratna razaranja i namjerno uništavanje. Trajna, neprekidna briga može usporiti njihovo konačno nestajanje, a osnovne mjere zaštite mogu spriječiti prijevremeno propadanje knjižničkog blaga.

Mjere zaštite same zgrade knjižnice jednako su važne kao i mjere zaštite knjiga i ostale knjižnične građe koje knjižnica čuva. Nepažnja i nebriga mogu izazvati katastrofe s vrlo velikim posljedicama. Stoga postoje propisi koji osiguravaju, barem minimalnu, zaštitu knjižničnih zgrada, a samim tim i zbirki te na taj način osiguravaju njihovo trajnije postojanje.

Zakon o knjižnicama,²⁵ Pravilnik o zaštiti knjižnične građe,²⁶ i Standardi za narodne knjižnice²⁷ koje su donijeli Zastupnički dom Sabora Republike Hrvatske i resorno ministarstvo, te IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom, osvrću se na zgrade knjižnica kao mjesta u kojima se čuva knjižnična građa, a koje podliježu mjerama opreza i zaštite od požara.

Navedeni propisi međusobno se nadopunjavaju u području zaštite zgrada od katastrofa, u ovom slučaju požara, u kojima su smještene knjižnice i knjižnične građe smještene u njima, ujedno se oslanjajući i na Zakon o zaštiti od požara,²⁸ Pravilnik o sadržaju općeg akta iz područja zaštite od požara,²⁹ Pravilnik o programu i načinu osposobljavanja pučanstva za provedbu preventivnih mjera zaštite od požara, gašenje požara i spašavanje ljudi i imovine ugroženih požarom,³⁰ Pravil-

²³ Izgorjela knjižnica u Jelsi / Mirko Crnčević [citirano: 2006-09-15].
<http://arhiv.slobodnadalmacija.hr/20031111/crnakronika01.asp>.

²⁴ The Herzogin Anna Amalia Library after the fire / Michael Knoche [citirano: 2006-09-15].
<http://www.anna-amalia-library.com/aktu.html>.

²⁵ Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105(1997), 5(1998), 104(2000).

²⁶ Pravilnik o zaštiti knjižnične građe. // Narodne novine 52(2005).

²⁷ Standardi za narodne knjižnice. // Narodne novine 58(1999).

²⁸ Zakon o zaštiti od požara. // Narodne novine 58(1993), 33(2005), 107(2007).

²⁹ Pravilnik o sadržaju općeg akta iz područja zaštite od požara. // Narodne novine 59(1996).

³⁰ Pravilnik o programu i načinu osposobljavanja pučanstva za provedbu preventivnih mjera zaštite od požara, gašenje požara i spašavanje ljudi i imovine ugroženih požarom. // Narodne novine 61(1994).

nik o razvrstavanju građevina, građevinskih dijelova i prostora u kategorije ugroženosti od požara³¹ i Zakon o prostornom uređenju i gradnji.³²

Zakon o zaštiti od požara, između ostalog, određuje tko i kako sudjeluje u zaštiti od požara, tko je odgovoran za organizaciju protupožarne zaštite i na koji način se ona provodi. Isti zakon nadopunjava i Pravilnik o sadržaju općeg akta iz područja zaštite od požara.

Sukladno Zakonu o zaštiti od požara građevine, građevinski dijelovi i prostori razvrstavaju se u kategorije ugroženosti od požara. Rješenje o kategorizaciji donosi ministar unutarnjih poslova. Kategorizacija se obavlja na temelju Pravilnika o razvrstavanju građevina, građevinskih dijelova i prostora u kategorije ugroženosti od požara. Ovisno o kategoriji ugroženosti, proizlaze i obveze pa tako one pravne osobe koje su razvrstane u 4. kategoriju ugroženosti moraju imati osobu zaduženu za poslove zaštite od požara, što znači da ona te poslove obavlja uz neke druge poslove. One razvrstane u 3. kategoriju moraju imati najmanje jednog djelatnika zaduženog za provođenje preventivnih poslova zaštite od požara, što znači da su u opisu njegovoga radnog mjesta isključivo ti poslovi. Budući da one razvrstane u 1. i 2. kategoriju ugroženosti moraju imati određeni broj stručnih vatrogasaca, knjižnice se u njih ne kategoriziraju. Sve razvrstane pravne osobe moraju donijeti Opći akt iz područja zaštite od požara (Pravilnik) s kojim moraju upoznati sve djelatnike.

Zaštita od požara obuhvaća i niz radnji i mjera za sprečavanje nastajanja i širenja požara, za otklanjanje i gašenje požara, za otkrivanje uzroka i pružanje pomoći kod otklanjanja posljedica požara, a zakonski je točno utvrđena i odgovornost za provođenje mjera zaštite od požara, a sukladno tome, navedeni zakoni propisuju i predradnje koje je potrebno poduzeti kao mjere zaštite od požara.

Kako bi djelatnici znali prepoznati opasnosti od nastanka požara i da bi znali pravovaljano reagirati u slučaju nastanka nezgode, svi moraju biti osposobljeni iz područja zaštite od požara prema Pravilniku o programu i načinu osposobljavanja pučanstva za provedbu preventivnih mjera zaštite od požara, gašenje požara i spašavanje ljudi i imovine ugroženih požarom, o čemu moraju imati uvjerenje koje je izdala ovlaštena ustanova.

Zaštita od požara obuhvaća i niz radnji i mjera za sprečavanje nastajanja i širenja požara, za otklanjanje i gašenje požara, za otkrivanje uzroka i pružanje pomoći kod otklanjanja posljedica požara, a zakonski je točno utvrđena i odgovornost za provođenje mjera zaštite od požara, a sukladno tome, navedeni propisi i smjernice propisuju i predradnje koje je potrebno poduzeti kao mjere zaštite od požara.

Zakon o zaštiti od požara na to se osvrće u nekoliko članaka, primjerice, u članku 18. stavku 1. govori da su vlasnici građevina, građevinskih dijelova i prostora dužni održavati u ispravnom stanju sve instalacije i uređaje koji mogu prouzročiti požar i o tome posjedovati dokumentaciju. U stavku 3. istog članka

³¹ Pravilnik o razvrstavanju građevina, građevinskih dijelova i prostora u kategorije ugroženosti od požara. // Narodne novine 62(1994), 37(1997).

³² Zakon o prostornom uređenju i gradnji. // Narodne novine 76(2007).

govori se o obvezi vlasnika ili korisnika građevina, građevinskih dijelova i prostora da drži u ispravnom stanju uređaje, opremu i sredstva za dojavu, gašenje i sprečavanje širenja požara kao i druge zaštitne uređaje i instalacije o čemu mora posjedovati dokumentaciju.

Nadalje, u članku 20. stavku 1. Zakona govori se o obvezi izvođača stabilnih instalacija za dojavu ili gašenje požara, detekciju zapaljivih plinova ili para te drugih zaštitnih instalacija i uređaja koji služe za sprečavanje nastanka i širenja požara da mora pribaviti ispravu od ovlaštene ustanove da predmetne instalacije i uređaji djeluju ispravno, što se provjerava na tehničkom pregledu. Iz stavka 2. istog članka proizlazi obveza provjeravanja instalacija i uređaja najmanje jednom godišnje. Provjeru može obaviti samo ovlaštena ustanova, o čemu mora postojati dokumentacija.

Zakon o zaštiti od požara, također, izričito, u članku 22. stavcima 1. i 4., određuje: "Vlasnici, odnosno korisnici građevina, građevinskih dijelova i prostora dužni su posjedovati uređaje, opremu i sredstva za gašenje požara" (1), "Uređaji, oprema i sredstva za gašenje požara moraju se namjenski koristiti, biti u ispravnom stanju i posebno označeni te uvijek dostupni za uporabu." (4).

Knjižnična djelatnost određena je Zakonom o knjižnicama koji, u članku 6., navodi, između ostalog, i to da ona obuhvaća čuvanje i zaštitu knjižnične građe, te provođenje mjera zaštite knjižnične građe koja je kulturno dobro, a u članku 45. određuje slijedeće: "Knjižnice su dužne poduzimati mjere za zaštitu i čuvanje knjižnične građe prema pravilniku o zaštiti knjižnične građe, što ga na prijedlog Hrvatskoga knjižničnog vijeća donosi ministar kulture."

U tom se dijelu, na Zakon o knjižnicama, nadovezuju i Standardi za narodne knjižnice čiji članak 38. eksplicitno određuje obvezu zaštite prostora knjižnice od "...vlage, visokih temperatura, jakog svjetla. Posebno valja voditi računa o zaštiti prostora i građe od krađe, požara, poplava i drugih elementarnih nepogoda... Podovi moraju biti prekriveni materijalom koji eliminira šumove, izolira od hladnoće, štiti od požara i otporan je na habanje..."

U dijelu koji se osvrće na sigurnost zgrada i osnovne mjere zaštite knjižnične građe, Pravilnik o zaštiti knjižnične građe, člankom 3., nalaže knjižnicama da su "... dužne sustavno provoditi osnovne mjere zaštite svoje građe i to zaštitu od: poplave, požara, provale, elementarnih nepogoda i ratnih razaranja". Članak 3. nadalje propisuje: "Osnovne mjere zaštite provode se postavljanjem odgovarajućih sigurnosnih sustava (protuprovalnih, vodojavnih, protupožarnih i sl.) prema posebnim propisima. Postavljeni sustavi, kao i električne, vodovodne i plinske instalacije moraju se redovito održavati. Osoba koju ravnatelj knjižnice, odnosno voditelj knjižnice u sustavu zaduži za održavanje opreme, obvezna je voditi ažurnu dokumentaciju".

Članak 4. istog Pravilnika nalaže ravnatelju odnosno voditelju knjižnice da u roku godine dana od donošenja istog (Pravilnik o zaštiti knjižnične građe donesen je 14. travnja 2005.) donese Plan mjera za slučaj opasnosti iz članka 3. te da odre-

di osobu zaduženu za njegovo provođenje. Člankom 5. određuje se i sadržaj navedenog Plana koji obuhvaća procjenu ugroženosti, mjere preventivne zaštite i pripravnosti, plan spašavanja građe i plan saniranja posljedica.

IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom opisuju predradnje koje je potrebno poduzeti za zaštitu od katastrofa pa tako i požara.³³ Osvrću se kako na zgrade knjižnica tako i na same zbirke koje knjižnica posjeduje i mjere koje je potrebno poduzeti kako bi se katastrofe spriječile ili, ako već do njih dođe, kako bi posljedice za zgradu i zbirke bile što manje. Načela pojašnjavaju važnost planiranja mjera za slučaj katastrofa podrobnije objašnjavajući svaku etapu planiranja za slučaj katastrofa. Načela se u tom smislu podudaraju s člankom 5. Pravilnika o zaštiti knjižnične građe navodeći pet ključnih faza u planiranju za slučaj katastrofa (procjena ugroženosti, mjere preventivne zaštite, mjere pripravnosti, spašavanje i saniranje posljedica), a uz to daju i podrobni opis čimbenika koje je važno uključiti kod izrade Plana.

Procjena ugroženosti obuhvaća prepoznavanje vanjskih opasnosti (dio grada u kojem su smještene zbirke, odnosno knjižnica, industrijski ili prirodni rizici u neposrednoj okolini, kakvi su susjedni objekti, jesu li osigurani i sl.), prepoznavanje unutarnjih opasnosti (kakvi su materijali korišteni za izgradnju zgrade, jesu li vodootporni, jesu li vatrootporni, u kakvom su stanju instalacije, je li u prostorima dopušteno pušenje, ima li lakozapaljivih materijala i sl.) i provjeru postojećih preventivnih mjera (postoje li sustavi za otkrivanje dima, vode ili vatre, kakvi su sustavi za gašenje požara, postoje li gromobrani na zgradi, jesu li zaposlenici poučeni za spašavanje, umnožavaju li se papirnati kataložni zapisi i inventarni popisi i sl.).

Prema Načelima, preventivne mjere obuhvaćaju postavljanje vatrodajvnih sustava, ručnih i automatskih, postavljanje sustava za ručno gašenje požara (aparati za gašenje požara, hidranti, vitla s crijevima, ljestve) na strateškim položajima u zgradi, ugradnju automatskih sustava za gašenje požara (prskalice s vodom, sustav za gašenje ugljičnim dioksidom, suhe prskalice) i redovito održavanje svih navedenih sustava, kako sustava za dojavljivanje tako i sustava za gašenje.

Mjere pripravnosti predstavljaju niz akcija koje je potrebno redovito činiti što, ukratko, obuhvaća: redovno pregledavanje i ažuriranje plana katova s rasporedom ulaza, spremišta, izlaza, prozora, sustava za alarmiranje, sustava za gašenje, određivanje prioriteta spašavanja, obuku tima za spašavanje koju čini osoblje knjižnice i dobrovoljci, upute za postupanje s različitom knjižničnom građom, upute za dugoročnu obnovu, izradu detaljnog popisa s kućnim adresama i brojevima telefona svih članova tima za spašavanje i odgovornih osoba, određivanje mjesta za privremeni smještaj osoblja i građe, podatke o osiguranju zgrade, osoblja i građe i sl.

³³ IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom / sastavio i uredio Edward P. Adcock. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003. Str. 18-24.

Spašavanje građe i saniranje posljedica također su dio Plana, a obuhvaćaju radnje koje je potrebno poduzeti kako bi se, što je više moguće, umanjila šteta nastala izbijanjem požara, a to obuhvaća procjenu štete na mjestu požara, fotografiranje oštećene građe radi odštetnog zahtjeva, prijevoz iste u za nju unaprijed određen prostor i saniranje oštećene građe prije čega se potrebno konzultirati s konzervatorima o najboljim metodama čišćenja, sušenja i restauriranja građe itd. Saniranje posljedica još obuhvaća i čišćenje i uređivanje knjižnice, odnosno prostora koji je uništen vatrom.

Uz kulturni i povijesni gubitak koji nastaje nestajanjem knjižničnog blaga i zgrade knjižnice u požaru, bitno je sagledati i financijsku stranu problema. Već minimalno ulaganje u mjere zaštite od požara umanjuje i financijski trošak koji bi nastao dođe li do požara u knjižnici. Dakle, financijski gledajući, isplativije je provoditi mjere zaštite od požara nego se izlagati riziku, te mogućoj potrebi da se iznova gradi ili obnavlja zgrada nastradala u požaru, te nabavlja nova građa.

3. ISTRAŽIVANJE – protupožarna zaštita u hrvatskim županijskim matičnim knjižnicama i narodnim knjižnicama Sisačko-moslavačke županije

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske donijelo je 14. travnja 2005. godine Pravilnik o zaštiti knjižnične građe. Tim je Pravilnikom propisano da je svaki ravnatelj samostalne knjižnice, odnosno voditelj knjižnice u sustavu, dužan u roku godine dana od donošenja istog, donijeti Plan mjera za slučaj opasnosti navedenih u članku 3. Pravilnika o zaštiti knjižnične građe.

Kako je navedena godina istekla, zanimljivo je i korisno istražiti postupaju li knjižnice u Hrvatskoj u skladu s propisima i shvaćaju li zaštitu od požara ozbiljno.

Istraživanje je provedeno u rujnu i listopadu 2006., a rezultati su obrađeni tijekom 2007. te stavljeni u kontekst zakona koji se odnose na zaštitu od požara.

Upitnik sastavljen za potrebe istraživanja sadržavao je pitanja koja su se odnosila na starost zgrade u kojoj je knjižnica smještena i smještaja knjižnice u smislu samostalnog prostora ili prostora koji dijeli s nekom drugom ustanovom. Nadalje, ima li knjižnica propisan Plan mjera za slučaj opasnosti od katastrofa (elementarnih nepogoda, poplave, požara, provala i ratnih razaranja), ima li knjižnica propisan Pravilnik o zaštiti od požara i osobu zaduženu za njihovo provođenje. Pitanja su obuhvatila i vrste sustava za preventivne mjere zaštite od požara (postoji li sustav dojavljivanja dima i vatre, postoje li u knjižnici hidranti, ručni aparati za gašenje, automatski sustav za gašenje), da li je zgrada knjižnice redovito održavana (misli se na održavanje i provjeru električnih, vodovodnih i plinskih instalacija), provodi li se u knjižnici provjera protupožarnih sustava i je li knjižnica ikada bila u opasnosti od požara ili nastradala u požaru te, ako je, što je bio razlog izbijanja požara i kolika je bila šteta na zgradi i zbirci.

Istraživanje je provedeno na dvije skupine knjižnica zbog dobivanja informacija o stanju na tom području u velikim i u malim knjižnicama. Prva skupina bile

su sve županijske matične knjižnice u Republici Hrvatskoj, a druga skupina bile su sve narodne knjižnice u Sisačko-moslavačkoj županiji.

Prva skupina odabrana je zbog toga što su županijske matične knjižnice najveće i najsuvremenije opremljene narodne knjižnice te bi trebale biti vodeće knjižnice u svim vidovima, kako poslovanja tako i zaštite. Druga skupina bila je skupina koja predstavlja uobičajene manje i male narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj.

Prvu skupinu predstavljalo je 18 županijskih matičnih knjižnica, koliko ih ukupno i ima u Republici Hrvatskoj, a drugu skupinu 20 narodnih knjižnica s područja Sisačko-moslavačke županije. U tih 20 knjižnica uračunata su i 3 odjela Narodne knjižnice i čitaonice Sisak jer su odjeli potpuno fizički odvojeni. Narodna knjižnica i čitaonica Sisak ujedno je i županijska matična knjižnica.

Županijskim matičnim knjižnicama upitnici su proslijeđeni elektroničkom poštom na adrese ravnatelja uz objašnjenje o čemu se radi i zašto se provodi istraživanje. Narodnim knjižnicama Sisačko-moslavačke županije upitnici su proslijeđeni dijelom elektroničkom poštom, dijelom faksom i dijelom tradicionalno, pismom, također uz objašnjenje o čemu se radi i zašto je potrebna njihova suradnja i odgovori.

3.1. Rezultati istraživanja – hrvatske županijske matične knjižnice

Od 18 županijskih matičnih knjižnica, na upitnik je odgovorilo njih 12. Od toga je jedna županijska matična knjižnica dala zbirne podatke za sve svoje odjele i ogranke (ukupno njih 8). Iz tog je razloga i broj knjižnica u pitanjima o starosti zgrada i smještaju knjižnica veći od 12. Jedna knjižnica nije dala podatak o učestalosti provjera električnih, vodovodnih, plinskih instalacija uz obrazloženje o nedavnom useljavanju u zgradu iste.

Prema dobivenim podacima, 8 knjižnica smješteno je u samostalnoj zgradi, 4 u sklopu zgrade koju dijele s nekom drugom ustanovom, a jedna u zgradi koja je, ujedno, i stambeni objekt. U zgradama starijim od 50 godina smješteno je 9 knjižnica, 3 su smještene u zgradama starim između 30 i 50 godina, jedna u zgradi staroj između 10 i 30 godina i jedna u zgradi mlađoj od 5 godina.

Na pitanje ima li knjižnica propisan Plan mjera za zaštitu od katastrofa, tek su 4 odgovorile potvrdno. Plan nema 8 knjižnica. Međutim, svih 12 knjižnica ima Pravilnik o zaštiti od požara i sve imaju osobu zaduženu za njegovo provođenje.

Što se tiče sustava za preventivne mjere za zaštitu od požara u knjižnici, 9 knjižnica ima automatske uređaje za otkrivanje dima i vatre, 3 knjižnice imaju uređaje za ručno dojavljivanje vatre, 12 knjižnica posjeduje aparate za ručno gašenje požara, a 6 knjižnica, uz to, ima i hidrante. Samo jedna knjižnica ima i automatski sustav za gašenje požara (prskalica). Zanimljivo je pogledati to u obliku tablice u kojoj je 12 knjižnica obilježeno slovima abecede (tablica 1.).

Tablica 1. Sustav preventivnih mjera za zaštitu od požara u županijskim matičnim knjižnicama

Županijske matične knjižnice→	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
Sustavi preventivnih mjera za zaštitu od požara: ↓												
a) automatski uređaji za otkrivanje dima i vatre	DA		DA	DA		DA	DA	DA	DA	DA	DA	
b) uređaji za ručno dojavljivanje požara			DA	DA					DA			
c) aparati za ručno gašenje požara	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA
d) hidranti	DA		DA	DA				DA		DA	DA	
e) automatski sustav za gašenje požara (prskalice)			DA									

Ovako prikazani podaci daju mogućnost usporedbe stanja u tom području pa je vidljivo da tek jedna knjižnica ima sve sustave za preventivne mjere za zaštitu od požara, jedna knjižnica ima četiri od pet navedenih mogućnosti, a tri knjižnice oslanjaju se samo na postojanje aparata za ručno gašenje požara.

Što se tiče redovnog održavanja zgrade knjižnice u smislu pregleda električnih, vodovodnih i plinskih instalacija, knjižnice su odgovorile ovako: u 8 knjižnica pregled instalacija obavlja se jednom godišnje, u dvije knjižnice jednom u dvije do pet godina, u jednoj se provodi vrlo rijetko, a jedna knjižnica nije dala podatak uz obrazloženje da su se tek uselili u zgradu te ne mogu predvidjeti kako će teći održavanje zgrade. Na pitanje o provjeri protupožarnih sustava svih dvanaest knjižnica odgovorilo je kako se to obavlja jednom godišnje.

Posljednjih nekoliko pitanja odnosilo se na ugroženost knjižnice požarom, a odgovori su kako slijedi: jedna knjižnica stradala je u požaru koji je bio posljedica ratnih razaranja 1991. godine. Cijela knjižnica je uništena zajedno s 85.000 jedinica knjižnične građe i zavičajnom zbirkom. Jedna knjižnica bila je u opasnosti od požara, također zbog rata u razdoblju od 1991. do 1995., ali nije stradala.

3.2. Rezultati istraživanja – narodne knjižnice u Sisačko-moslavačkoj županiji

Druga skupina ispitanika sastojala se od 20 narodnih knjižnica s područja Sisačko-moslavačke županije, a na upitnik je odgovorilo njih 12. U toj skupini prikupljene su slijedeće informacije: 8 knjižnica dijeli zgradu s nekom drugom ustanovom, tri knjižnice nalaze se u zgradi koja je i stambeni objekt, a tek jedna knjižnica nalazi se u samostalnoj zgradi. Dvije zgrade knjižnice stare su između 10 i 30 godina, 4 zgrade su stare između 30 i 50 godina, a 6 zgrada knjižnice starije su od 50 godina.

Plan mjera za slučaj opasnosti od katastrofa ima tek jedna knjižnica, dok njih 11 taj Plan nema. Pravilnik o zaštiti od požara imaju samo 4 knjižnice, a 8 ga

nema. Osobu zaduženu za provođenje Plana odnosno Pravilnika nema 10 knjižnica, što je i logično budući da većina knjižnica nema Plan odnosno Pravilnik. Tek dvije knjižnice imaju osobu koja je zadužena za provođenje Plana tj. Pravilnika.

Sustav za preventivne mjere za zaštitu od požara u knjižnici u ovoj je skupini ovakav: dvije knjižnice imaju automatske uređaje za otkrivanje dima i vatre, jedna knjižnica ima uređaj za ručno dojavljivanje požara, 11 knjižnica ima aparate za ručno gašenje požara, 5 ima hidrante, a jedna knjižnica ima automatski sustav za gašenje požara odnosno prskalice. Tablica 2. pokazuje usporedbu sustava za preventivne mjere za zaštitu od požara u županijskim narodnim knjižnicama.

Tablica 2. Sustav preventivnih mjera za zaštitu od požara u narodnim knjižnicama Sisačko-moslavačke županije

Narodne knjižnice Sisačko-moslavačke županije →	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
Sustavi preventivnih mjera za zaštitu od požara: ↓												
a) automatski uređaji za otkrivanje dima i vatre						DA			DA			
b) uređaji za ručno dojavljivanje požara							DA					
c) aparati za ručno gašenje požara	DA	DA		DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA
d) hidranti	DA	DA	DA			DA	DA					
e) automatski sustav za gašenje požara (prskalice)									DA			

Usporedbom je vidljivo da tek tri knjižnice imaju nešto bolji sustav koji uključuje i automatske uređaje za otkrivanje dima i vatre, odnosno uređaje za ručno alarmiranje. Samo aparate za ručno gašenje požara ima 6 knjižnica, a jedna knjižnica ima samo hidrant kako sustav zaštite od požara.

Na pitanje o održavanju zgrade knjižnice odgovori su ovakvi: u tri knjižnice pregled instalacija vrši se jednom godišnje, u 6 knjižnica pregled instalacija vrši se jednom u dvije do pet godina, a u dvije se vrši vrlo rijetko. Jedna knjižnica nije odgovorila na to pitanje. Provjera protupožarnih sustava u 10 knjižnica vrši se jednom godišnje, a u dvije nikad nije provedena.

U opasnosti od požara bila je samo jedna knjižnica i to zbog kratkog spoja na električnim instalacijama. Štete, srećom, nije bilo.

3.3. Usporedba stanja u ispitanim županijskim matičnim knjižnicama i narodnim knjižnicama Sisačko-moslavačke županije

Usporedbom stanja u županijskim matičnim knjižnicama i narodnim knjižnicama Sisačko-moslavačke županije, moguće je dobiti uvid u sličnosti i

razlike na polju zaštite od požara. Podaci uneseni u tablice najzornije prikazuju razlike i sličnosti čemu su pridodani i omjeri u postocima.

Tablica 3. Usporedba smještaja županijskih matičnih knjižnica i narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije u zgradama kao samostalnim objektima ili objektima koje knjižnice dijele s drugim ustanovama i stambenim zgradama

Smještaj → Knjižnice ↓	U samostalnoj zgradi	U sklopu zgrade koji dijeli s drugom ustanovom	U sklopu zgrade koja je, ujedno, stambeni objekt	Ukupno (%)
Županijske matične knjižnice	8 (61%)	4 (31%)	1 (8%)	13 (100%)
Narodne knjižnice u SMŽ	1 (8%)	8 (67%)	3 (25%)	12 (100%)

Već u tablici 3. vidljive su prve razlike: u samostalnim se zgradama nalazi 61 posto (8) županijskih matičnih knjižnica, za razliku od samo 8 posto (1) narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije. S nekom drugom ustanovom zgradu dijele 67 posto (8) narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije, a 25 posto (3) nalazi se u sklopu stambenog objekta pa je, prema tome, i odgovornost za protupožarnu zaštitu podijeljena.

Tablica 4. Usporedba starosti zgrada u kojima su smještene županijske matične knjižnice i narodne knjižnice Sisačko-moslavačke županije

Starost zgrade → Knjižnice ↓	Mlađa od 5 god.	Između 5 i 10 god.	Između 10 i 30 god.	Između 30 i 50 godina	Starija od 50 godina	Ukupno (%)
Županijske matične knjižnice	1 (7%)	-	1 (7%)	3 (21%)	9 (65%)	14 (100%)
Narodne knjižnice u SMŽ	-	-	2 (22%)	4 (33%)	6 (45%)	12 (100%)

Tablica 4. pokazuje da razlika u starosti zgrada u kojima su knjižnice smještene i nije tako velika. U zgradama starijim od 30 godina smješteno je 21 posto (3) županijskih matičnih knjižnica i 33 posto (4) narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije, a 65 posto (9) županijskih matičnih knjižnica i 45 posto (6) narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije u zgradama starijim od 50 godina. Ta činjenica potvrđuje iznimnu važnost posvećivanja pažnje zaštiti od požara, posebice u području koje se odnosi na redovitu provjeru instalacija.

Tablica 5. Usporedba podataka o posjedovanju Plana mjera za slučaj opasnosti od katastrofa u županijskim matičnim knjižnicama i narodnim knjižnicama Sisačko-moslavačke županije

Plan mjera za zaštitu od katastrofa → Knjižnice ↓	DA	%	NE	%	Ukupno (%)
Županijske matične knjižnice	4	33%	8	67%	12 (100%)
Narodne knjižnice u SMŽ	1	11%	11	89%	12 (100%)

Tablica 6. Usporedba podataka o posjedovanju Pravilnika o zaštiti od požara u županijskim matičnim knjižnicama i narodnim knjižnicama Sisačko-moslavačke županije

Pravilnik o zaštiti od požara → Knjižnice ↓	DA	%	NE	%	Ukupno (%)
Županijske matične knjižnice	12	100%	-	-	12 (100%)
Narodne knjižnice u SMŽ	4	27%	8	73%	12 (100%)

Tablica 7. Usporedba podataka o osobama zaduženim za provođenje Plana/Pravilnika u županijskim matičnim knjižnicama i narodnim knjižnicama Sisačko-moslavačke županije

Osoba zadužena za provođenje Plana/Pravilnika → Knjižnice ↓	DA	%	NE	%	Ukupno (%)
Županijske matične knjižnice	11	92%	1	8%	12 (100%)
Narodne knjižnice u SMŽ	2	17%	10	83%	12 (100%)

Daljnjom usporedbom vidljivo je da, iako je većina knjižničnih zgrada starija od 30 godina, samo 33 posto (4) županijskih matičnih knjižnica i 11 posto (1) narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije ima Plan mjera za zaštitu od katastrofa. Međutim, čak 100 posto (12) županijskih matičnih knjižnica ima Pravilnik o zaštiti od požara. Narodne knjižnice Sisačko-moslavačke županije tu uvelike zaostaju pa tako samo 27 posto (4) ima Pravilnik. Velika je razlika i prema tablici 7. koja pokazuje da tek 17 posto (2) narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije ima osobu zaduženu za provođenje Plana odnosno Pravilnika za razliku od 92 posto (11) županijskih matičnih knjižnica. Međutim, ti rezultati i ne čude kad se uzme u obzir stanje prikazano u tablicama 5. i 6.

Tablica 8. Usporedba sustava preventivnih mjera za zaštitu od požara u županijskim matičnim knjižnicama i narodnim knjižnicama Sisačko-moslavačke županije

Knjižnice → Sustavi preventivnih mjera za zaštitu od požara: ↓	Županijske matične knjižnice	Narodne knjižnice u SMŽ
a) automatski uređaji za otkrivanje dima i vatre	9 (75%)	2 (17%)
b) uređaji za ručno dojavljivanje požara	3 (25%)	1 (8%)
c) aparati za ručno gašenje požara	12 (100%)	11 (92%)
d) hidranti	6 (50%)	5 (42%)
e) automatski sustav za gašenje požara (prskalice)	1 (8%)	1 (8%)

Podaci u Tablici 8. još više naglašavaju razlike u protupožarnoj zaštiti između županijskih matičnih knjižnica i narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije. Dok 75 posto (9) županijskih matičnih knjižnica ima automatske uređaje za otkrivanje dima i vatre, takve sustave ima tek 17 posto (2) narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije. Jasno je vidljivo da se narodne knjižnice Sisačko-moslavačke županije u zaštiti od požara najviše oslanjaju na postojanje aparata za ručno gašenje požara.

Tablica 9. Usporedba podataka o održavanju zgrada i instalacija u županijskim matičnim knjižnicama i narodnim knjižnicama Sisačko-moslavačke županije

Knjižnice → Redovno održavanje zgrade i instalacija: ↓	Županijske matične knjižnice	Narodne knjižnice u SMŽ
a) jednom godišnje pregled instalacija	8 (67%)	3 (25%)
b) jednom u dvije do pet godine pregled instalacija	2 (17%)	6 (50%)
c) pregled instalacija vrši se vrlo rijetko	1 (8%)	2 (17%)
Bez odgovora na to pitanje	1 (8%)	1 (8%)
Ukupno	12 (100%)	12 (100%)

Tablica 10. Usporedba podataka o učestalosti provjera protupožarnih sustava u županijskim matičnim knjižnicama i narodnim knjižnicama Sisačko-moslavačke županije

Knjižnice → Provjera protupožarnih sustava: ↓	Županijske matične knjižnice	Narodne knjižnice u SMŽ
a) jednom godišnje	12 (100%)	10 (83%)
b) jednom u dvije godine	-	-
c) rijetko	-	-
d) do sada niti jednom	-	2 (17%)
Ukupno	12 (100%)	12 (100%)

Redoviti pregled i održavanje instalacija od iznimne je važnosti, posebno ako se uzme u obzir starost zgrada u kojima su smještene knjižnice. Podaci iz Tablice 9. pokazuju da tome županijske matične knjižnice i narodne knjižnice Sisačko-moslavačke županije posvećuju pažnju u približno jednakoj mjeri. U 67 posto (8) županijskih matičnih knjižnica pregled i održavanje obavlja se jednom godišnje, a u narodnim knjižnicama Sisačko-moslavačke županije to se čini u 25 posto (3) knjižnica. 50 posto (6) narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije i 17 posto (2) županijskih matičnih knjižnica takvu provjeru i održavanja vrši jednom u dvije do pet godina, što je u skladu s hrvatskim zakonima. Dakle, 84 posto (10) županijskih matičnih knjižnica i 75 posto (9) narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije vrši provjeru i održavanje instalacija i zgrada knjižnice u skladu s propisima. U skladu s propisima su i podaci iz tablice 10 prema kojoj 100 posto (12) županijskih matičnih knjižnica i 83 posto (10) narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije jednom godišnje provjerava protupožarne sustave postavljene u svom prostoru.

4. ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja potvrdili su pretpostavke od kojih se krenulo. Županijske matične knjižnice, kao vodeće u području knjižničnog poslovanja i upravljanja, vodeće su i na području zaštite. To je logično uzme li se u obzir da imaju bolje financiranje i da čuvaju vrijedne zbirke.

Narodne knjižnice Sisačko-moslavačke županije koje, uglavnom, svoj prostor dijele s drugim ustanovama, s njima, osim zgrade, dijele i odgovornost. Ako druga ustanova u istoj zgradi nema sluha za potrebe zaštite, onda ni knjižnica sama ne može ostvariti sigurnije uvjete za opstanak. Međutim, to ne znači da narodna knjižnica u manjoj sredini nije dužna provesti barem minimum zaštite od požara, a već minimalnim mjerama znatno se umanjuje opasnost od požara.

Prema rezultatima istraživanja, stanje u zaštiti od požara nije zadovoljavajuće. Činjenice koje govore o nepostojanju vatrodojavnih sustava pa čak i aparata za ručno gašenje požara, bez obzira na postotak, nisu zanemarive.

Taj je problem velik u manjim zajednicama, gdje su narodne knjižnice posebno osjetljive na volju i raspoloženje mjesnih vlasti premda zakon propisuje dijeljenje odgovornost s mjesnim, županijskim ili državnim vlastima koje bi trebale imati dovoljno svijesti da shvate opasnost i omogućue postavljanje sustava za zaštitu od požara u svim, pa i najmanjim knjižnicama.

Podizanje svijesti nosiocima vlasti koji mogu i moraju pridonijeti zaštiti knjižnica i njihovih zbirki, o važnosti i ulozi narodne knjižnice u zajednici, jedno je od rješenja za bolju i kvalitetniju zaštitu knjižnica i njihovih zbirki. Taj zadatak na sebe moraju preuzeti knjižničari i rukovoditelji knjižnica.

LITERATURA

- Zakon o prostornom uređenju i gradnji. // Narodne novine 76(2007).
- Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105(1997), 5(1998), 104(2000).
- Zakon o zaštiti od požara. // Narodne novine 58(1993), 33(2005), 107(2007).
- Pravilnik o programu i načinu osposobljavanja pučanstva za provedbu preventivnih mjera zaštite od požara, gašenje požara i spašavanje ljudi i imovine ugroženih požarom. // Narodne novine 61(1994).
- Pravilnik o razvrstavanju građevina, građevinskih dijelova i prostora u kategorije ugroženosti od požara. // Narodne novine 62(1994), 37(1997).
- Pravilnik o sadržaju općeg akta iz područja zaštite od požara. // Narodne novine 59(1996).
- Pravilnik o zaštiti knjižnične građe. // Narodne novine 52(2005).
- IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom / sastavio i uredio Edward P. Adcock. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.
- Narodna knjižnica : IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga / priredila radna skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Philipom Gillom. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.
- Standardi za narodne knjižnice. // Narodne novine 58(1999).
- Stipčević, A. Povijest knjige. Zagreb : Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985.
- Stipčević, A. Socijalna povijest knjige u Hrvata Zagreb : Školska knjiga, 2004.
- Stipčević, A. Sudbina knjige. Lokve : Naklada Benja, 2000.
- Wounded libraries in Croatia / editors Tatjana Aparac-Gazivoda, Dragutin Katalenec. Zagreb : Croatian Library Association, 1993.

IZVORI S INTERNETA

- Into the flames : libraries in the time of armed conflict : why the world needs a new Non Governmental Organization : Librarians Without Borders (LWB) / Andrew Fraser [citirano: 2006-09-15]. <http://www.slis.ualberta.ca/global/andrew/into%20the%20flames.htm>.
- Izgorjela knjižnica u Jelsi / Mirko Crnčević [citirano: 2006-09-15]. <http://arhiv.slobodnadalmacija.hr/20031111/crnakronika01.asp>.
- Jefferson's Legacy : a brief history of the Library of Congress [citirano: 2006-09-15]. <http://www.loc.gov/loc/legacy/loc.html>.
- The Herzogin Anna Amalia Library after the fire / Michael Knoche [citirano: 2006-09-15]. <http://www.anna-amalia-library.com/aktu.html>.
- The Linköping Library Fire / Per Cullhed [citirano: 2006-09-15]. <http://www.ifla.org/VI/4/news/ipnn31.pdf>.